

Jonathan Swift (1667 – 1745): Gulliverovy cesty (1726, rozšířeno 1735)

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

- B. 1. Doba a místo (děje);
2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
3. Námět, témata, hlavní motivy;
4. Zvláštnosti kompozice;
- C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

(Cesta do Brobdingnagu)

Abych dotvrdil to, co jsem právě řekl, a nadto ještě ukázal neblahé následky kusého vzdělání, vsunu zde odstavec, který je přímo neuvěřitelný. Doufal jsem, že se ještě více zavděčím Jeho Veličenstvu, a tak jsem mu vyprávěl o tom, jak byl před třemi až čtyřmi sty lety vynalezen jistý prach. Když padne dohromady takového prachu jiskerka ohně, třeba by ta hromada byla jako hora, rázem ji celou podpálí a s hromovým rachotem a třeskem ji se vším všudy vyhodí do povětří. Když se nacpe patřičná dávka toho prachu do duté mosazné nebo železné roury, podle toho, jak je silná, vyrazí železnou nebo ocelovou kouli tak prudce a rychle, že její síle nic neodolá. Největší koule takto vystřelené nejenže naráz zahubí celé šiky vojska, nýbrž rozboří i nejsilnější zdi a potopí až na dno mořské lodi s tisícem mužstva. Když se seřadí v pásmo, prosekají stěžně a lanoví, rozpůlí na sta těl a všechno před sebou zpustoší. Často dáváme ten prach do velkých dutých železných kulí a vystřelujeme je stroji do města, které obléháme. Ty vytrhávají dlažbu, rozbírají domy, vybuchují a vrhají na všechny strany střepiny a tak rozbíjejí lebky všem nablízku. Součástky toho prachu jsou laciné a obyčejné a dobře je znám. Umím je mísit a mohu jeho řemeslníkům ukázat, jak mají ty roury vyrobít, aby byly přiměřeně veliké ke všemu ostatnímu v království Jeho Veličenstva. Největší z nich nemusí měřit ani sto stop. Dvacet nebo třicet těch rour, nabitých patřičnou dávkou prachu a kulí, rozboří za několik hodin zdi nejpevnějšího města jeho říše nebo zničí celé hlavní město, kdyby se snad někdy vzepřelo jeho neomezené moci. To jsem nabídl Jeho Veličenstvu jako nepatrný důkaz vděčnosti za všechny projevy jeho královské přízně a ochrany, jichž se mi tolik dostalo.

Král trnul hrůzou nad mým popisem těch strašných strojů i nad mým návrhem. Žasl nad tím, jak může tak bezmocná a plazivá havěť jako já (to byla jeho slova) chovat lak nelidské myšlenky a jak je může tak samozřejmě pronášet. Jak vidět, nijak mě nedojímá všechno to prolévání krve a pustošení, které podle mého líčení ty stroje působí. Vymyslel prý je jistě nějaký zlý duch, nepřítel lidstva. Bránil se, že ho sice nic tak netěší jako nové objevy v umění a v přírodě, ale raději by prý pozbyl poloviny království, než by se dal zasvětit do takového tajemství. A zakázal mi slovem se o něm zmiňovat, je-li mi život milý.

Prapodivný to důsledek omezených zásad a úzkoprsosti!

II. Nebeletristický text:

- A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;
- B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Konečně se dostáváme k Swiftovu vrcholnému dílu, vytvořenému převážně v letech 1721-1725. Jsou to Gulliverovy cesty (*Gulliver's Travels*, prvně tiskem anonymně 1726). Fiktivní lodní ranhojič a pak kapitán Lemuel Gulliver tu líčí čtyři své výpravy do neznámých končin. Detailně věcným, stylisticky střízlivým vyprávěním prostého námořníka připomíná Defoeova Robinsona. Ale zatímco Robinsonovy zkušenosti i vnitřní vývoj vedly nakonec k optimistickému potvrzení současné anglické civilizace, Gulliver se vyvíjí zcela protichůdným směrem – až k úplnému

zesměšnění a odmítnutí společenských vztahů a institucí založených na aristokratickoburžoazní hegemonii.

Gulliver se liší od Robinsona také tím, že se neocitá v divoké přírodě, nýbrž ve společenství fantastických lidí i zvířat. Swift tu navázal na staré i nové literární tradice, zejména na antický zvířecí mýtus, na středověké i renesanční bestiáře, cestopisy a utopie, jakož i na francouzské autory Rabelaise, Cyrana de Bergerac a soudobého Fontanella, ale přetvořil je svým groteskně satirickým géniem do originálních podob. Při nápadu zachycovat různé země a lidi v neobvyklých rozměrech a tvarech se pravděpodobně inspiroval také novými experimenty s teleskopem a mikroskopem, jakož i novými poznatky v oblasti optiky. .

Z hlediska moderní psychiatrie užíval Swift své nevyčerpatelné fantazie k tzv. montážním představám, při nichž zasazoval obyčejného člověka mezi trpaslíky nebo naopak mezi obry nebo zas mezi koně nadané rozumem apod. (Zdeněk Stříbrný - Dějiny anglické literatury)